

Szenes Zoltán ny. vezérezredes:

CÉL VAGY ESZKÖZ? A VISEGRÁDI VÉDELEMPOLITIKA FEJLŐDÉSE (2.)

ÖSSZEFOGLALÓ: Magyarország, a Magyar Honvédség egy sikeres európai harccsoport felállításával és működtetésével ünnepelte a visegrádi együttműködés 25. évfordulóját. A tanulmány az elmúlt öt év V4-es védelempolitikai együttműködésének értékelését végzi el, amely új célokat, ambíciókat, programokat és terveket hozott a tagországoknak. A kétségtelen sikereken kívül azonban a visegrádi katonai együttműködés nehézségeit nem sikerült meghaladni, továbbra is fennmaradtak a mélyebb katonai integrációt akadályozó objektív okok, a visegrádi márka fényét elhomályosító nehézségek. Az elemzés első része értékeli a védelmi együttműködés legfontosabb területeit, a második része pedig bemutatja a mélyebb kooperációt akadályozó tényezőket. Bár az írás mellett érvel, hogy a megváltozott biztonsági környezetben, nagyobb politikai akarattal a visegrádi védelempolitika is skandináv vagy BENELUX típusú katonai integrációs együttműködési szintre lenne fejleszthető, de ez nem politikai cél. A visegrádi védelempolitikát a tagországok a mindenkori nemzetközi és nemzeti céloknak alárendelt eszközként használják.

KULCSSZAVAK: Visegrádi Csoport, V4, visegrádi védelmi együttműködés, V4 közös moduláris erő, visegrádi légvédelmi együttműködés, V4-es együttműködési projektek

A VISEGRÁDI PROJEKTEK HELYZETE

Szintén változó eredményességgel zajlanak a regionális együttműködés keretében, különböző időszakokban elindított projektek is, mert az aktuális elnökség által meghirdetett munkatervek gyakran „összemossák” a már sikeres, nem regionális keretekben működő programokat az új projektekkel, amelyeket kiegészítenek a jövőbe helyező, egyáltalán nem működő haditechnikai-fegyverzeti együttműködési elképzelésekkel. A futó programokhoz (1) sorolható a V4-ek területén működő NATO Kiválósági Központok, a Többnemzeti Logisztikai Koordinációs Központ (MLCC), a NATO Többnemzeti Katonai Rendészeti Zászlóalj (NATO MMPB), a telepíthető híradó és informatikai (CIS) modulok, illetve a multinacionális vegyvédelmi zászlóalj. E jól működő projekteknél az látható, hogy a multinacionális megoldások első-sorban nem regionális természetűek, hanem szövetségi érdekűek, bár ma már *szinte minden visegrádi ország közreműködik a partnerország által gondozott programban*. A sikeres működéshez az is hozzátartozik, hogy szinte valamennyi programot támogatja az Európai Fejlesztési Ügynökség (European Defence Agency – EDA).

A NATO- és EU-törekvéseknek megfelelően a visegrádi kooperációban is megjelent az együttműködés igénye a *kibervédelem* területén. A Visegrádi Négyek azért „emelték be” ezen új kihívással kapcsolatos küzdelmet a programba, hogy hozzá tudjanak járulni a NATO- és az EU-törekvésekhez egyaránt. A Tallinnban 2008-tól működő NATO Kibervédelmi Kiválósági Központnak (CCD COE) ma már valamennyi visegrádi ország tagja, Csehország csatlakozott legutoljára (2014). A NATO a „Smart Defence” koncepciónak megfelelően hozzájárult a

közös kibervédelmi képesség kialakításához, amelyet 2013 márciusában a NATO Híradó és Informatikai Ügynöksége és Kanada indított útjára.¹ A V4-ek is létrehozták a Közép-európai Kiberbiztonsági Platformot (Central European Cyber Security Platform – CECSP), amely a kibervédelmi együttműködés elsődleges szervezési fóruma. A kibervédelem témakörét az EDA is támogatja (a képességfejlesztési terv 5. prioritása), amely elsősorban az EU új kiberstratégiája és az Európai Bizottság hálózati és információs biztonság irányelvének a megvalósítására fókuszál.² A varsói csúcson a NATO külön tárgyalta a kibervédelem kérdéseit, önállóan és együttműködésben az EU-val is. A szövetség a walesi csúcson már arról határozott, hogy kiberháború esetén is életbe lehet léptetni az 5. cikkelyt, Varsóban pedig a kibernetikai műveleti térére nyilvánította. A NATO-tagországok már külön-külön technikai együttműködési megállapodást írtak alá a NATO-val, a csúcson pedig elfogadtak egy kibervédelmi fejlesztési tervet („pledge”). A V4-dokumentumokból nem derül ki, hogy a visegrádi országok mit szeretnének regionális szinten hozzátenni e fejlesztésekhez. A regionális együttműködés palettáján rendszeresen megjelenik a haditechnikai együttműködés igénye. A partnerszörszágok azonban nagyon óvatosan közelítenek a témához, hiszen éppen ezen a területen voltak a legnagyobb kudarcuk a Visegrádi Csoportnak.^{3,4}

A 90-es évek közepén felmerült egy közös vadászgép beszerzési szándéka, mivel minden országban napirendre került a modernizációs igény. Az egyeztetések ellenére Lengyelország az amerikai F-16-os vadászgép, a cseh és magyar kormány a svéd Gripen vadászgép mellett döntött külön-külön, míg a szlovákok maradtak a MiG-29-es orosz vadászgép mellett. A csehek és lengyelek közös új generációs páncélozott harcjárművek beszerzésében is gondolkodtak, de felmerült a T-72 harckocsik közös modernizálása is. Egyik terv sem valósult meg. *Azonban nem csak ezekben az esetekben győzedelmeskedtek a nemzeti érdekek a hatékony regionális kooperáció igénye felett.* 2002-ben a védelmi miniszterek a Mi típusú helikopterek közös felújításáról határoztak, 2012. május 30-án aláírták az egyetértési dokumentumot, de a program különböző politikai és jogi nehézségek, illetve érdekkülönbségek miatt szintén megvalósulatlan maradt. 2003-ban három ország, Lengyelország, Csehország és Magyarország felmondta az egyetértési megállapodást, pedig a közös modernizáció a prágai NATO-csúcson (2002. november) elfogadott képességfejlesztési követelmények teljesítését szolgálta volna.⁵ Az elmúlt években valamennyi tagországban napirenden van a helikopter-beszerzés, de a V4-ek még csak kísérletet sem tettek egy esetleges közös beszerzésre. A 2014-ben beharangozott közös radarfejlesztési program szintén hamar „összeomlott”,

¹ Multinational Cyber Defence Capability Development Project Opening Ceremony. NCI Agency, 14 March 2013. <http://www.ncia.nato.int/events/Pages/130314-MNCD2.aspx> (Letöltés időpontja: 2015. 12. 28.)

² European Union Strategy for Cyber Security. EDA, 08 February 2008. A stratégia egyik fő feladatát a CSDP megvalósításához szükséges katonai kibervédelmi szakpolitika és képességfejlesztés képezi. <http://www.eda.europa.eu/info-hub/news/2013/02/08/european-union-strategy-for-cyber-security> (Letöltés időpontja: 2015. 12. 02.)

³ 2001-ben egy V4-es szakértői konferencia az alábbi nehézségekben látta a védelemgazdasági együttműködés problémáit: 1. sikeres védelmi ipari együttműködés csak igazi ipari együttműködésen alapulhat; 2. hosszú távú védelmi ipari vízióra van szükség; 3. el kell döntenet, hogy mit akarnak a visegrádi négyek közösen csinálni; 4. a védelmi ipar fejlesztéséhez megrendelésekre van szükség; 5. az iparágakon belüli (intra-industry) együttműködést kell fejleszteni az iparágak közötti helyett; 6. kooperálni csak a legfejlettebb technológia alapján lehet; 7. ki kell alakítani az együttműködés rendszerét. (Földi Tamás)

⁴ Földi Tamás (szerk.): NATO-együttműködés: védelmi ipar, kutatás, technológia és a visegrádi négyek. Nemzetközi szeminárium. Politikai Tanulmányok Intézete Alapítvány, Budapest, 2011, 173–191.

⁵ Pacsay Tomassich Orsolya: A visegrádi együttműködés és a biztonság. Védelempolitikai együttműködés a visegrádi országok között a rendszerváltástól napjainkig. PhD-értekezés. ZMNE, 2006, 52–54.

Közös projektek

Együtműködés típusa	A projekt neve és éve	Helyszín	Megjegyzések
1. A folyó projektek megerősítése			
NATO Kiválósági Központok a V4-országokban (SD I/11 project)* (Mindен V4-tagország tag)	Robbanóeszközök elleni védelem (EOD COE) (2011) Katonai rendőrségi (MP COE) (2013) ABVR-elleni védelem (JCBRN COE) (2009) Katona-egészségügyi (MILMED COE) (2009) Kémelhárítási (CI COE) (2016)	Trencin Bydgoszcz Vyskov Budapest Krakkó, Lest	Szlovákia Lengyelország Csehország Magyarország Lengyelország, Szlovákia
Multinacionális Logisztikai Koordinációs Központ (MLCC) (SD I/16. project, EDA CDP 6. priority)	Partner logisztikai képességek építése (2010)	Prága	Szlovákia nem tag
Többnemzeti Katonai Rendészeti Zászlóalj	Műveleti képesség elérése (kezdeti – 2007, teljes – 2012)	Rotációs vezetés	Lengyelország, Csehország, Magyarország nem tagja a projektnek
Mobil híradó-informatikai modul	Kommunikációs és informatikai rendszerek és szolgáltatások biztosítása (kezdeti képesség – 2009, teljes műveleti képesség – 2013)	Bydgoszcz (Lengyelország)	
ABVR-zászlóalj (SD I/23. project, EDA CDP 2. project)	Speciális tömegpusztító fegyverek elleni képességek biztosítása (kezdeti – 2003, teljes – 2004) NATO többnemzeti kiberképesség-fejlesztés, Európai Védelmi Ügynökség kibervédelmi projekt-csoport	Liberec (Csehország)	
Kiberfenyegetések elleni védelem (SD I. 21. project, EDA CDP. 5. project)	Közép-európai Kibervédelmi Platform		
2. Fegyverzeti együttműködés			
	Kerekes és lánctalpas platformok Lőszer (SD I/4. project) Személyi felszerelés Vezetés, hírszerzés és felderítés (C4ISR) (SD III/4. project, EDA CDP 3. priority) Légvédelem és rakétavédelem Mobil lokátor fejlesztése (2014)		Valamennyi program előkészítés alatt A projektet bezárták (2015)

Együtműködés típusa	A projekt neve és éve	Helyszín	Megjegyzések
3. Új együttműködési területek			
	Életciklus-menedzsment Stratégiai szállítás (P&S 1. project) Regionális légvédelmi együttműködés Közös logisztika (EDA CDP 6. priority) Egészségügyi gyógyítóképessegek (SD I/ 6. project, P&S 3. project) Védelmi tervezés (SD I/27. project, P&S EPM project)	Pápai bázis (Magyarország) Prága	Lengyel koordináció Csak Lengyelország tag. Elnökségi koordináció V4 Összhad-erőnemi Logisztikai Támogató Csoport (JLSG) Koordinációs megbeszélések

* http://cmdrcoe.org/fls/pubs/2016_Catalogue_Final_1_Dec_2015_v2.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 08. 02.)

Forrás: *The official site of the Visegrad Group* <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements> (Letöltés időpontja: 2016. 08. 02.)

pedig már a gyártó konzorcium is megalakult.⁶ A tervek szerint háromdimenziós mobil légvédelmi, illetve légtérelenőrzési radarokat gyártottak volna, amelyekből 24 darabra volt igény, összesen 280 millió dollár értékben. 2015-ben azonban a javaslattevő csehek visszaléptek a kezdeményezéstől, és a V4-fejlesztésű radarok helyett izraeli radarokat vásárolnak.⁷

Bár a közös haditechnikai beszerzés nagy előnyökkel jár (jelentős árkedvezmény érvényesítése, teljes interoperabilitás elérése, együttműködési lehetőség gyártás és logisztikai támogatás területén, kiképzési szinergiák biztosítása), más szubregionális együttműködési tapasztalatok (NORDEFECO) is azt mutatják, hogy ezen a területen a legnehezebb a kooperáció, mert vitális nemzeti védelemgazdasági érdekeket érint.⁸ A regionális együttműködésnek *biztatóbb alternatíváját jelenti a NATO vagy az Európai Védelmi Ügynökség*, mert ott a visegrádi védelmi ipari cégek közvetlenül kooperálhatnak a fejlettebb technológiai szintet képviselő nyugati partnerekkel. Nehezíti az együttműködést a V4-ek aszimmetrikus helyzete is, mert mindegyik ország más-más nagyságrendű hadiiparral rendelkezik, még ha technikai színvonalát tekintve többé-kevésbé azonos szintű kutatási-fejlesztési és gyártási képességekkel bírnak is. A SIPRI-elemzés a lengyel hadiipart „minősített sikertörténetnek” nevezi, a szlovákok egyszerűen „szláv tigrisnek” titulálja, a cseh védelmi ipart a „nagy

⁶ A projektben cseh részről az Eldis, Retia, TCZ és a Tatra, szlovák oldalról az MSM Martin és az EVPU hadiipari cégek, lengyel részről a Pit Radwar cég, magyar oldalról pedig a HM Arzenal Zrt. írta alá a szándéknyilatkozatot. Közösben gyártanak katonai radarokat a visegrádi négyek. 2014. szept. 20. http://hvg.hu/itthon/20140920_Kozosen_gyartanak_katonai_radarokat_a_vis (Letöltés időpontja: 2016. 08. 08.)

⁷ Israeli Radars For the Czech Republic. V4 Initiative Cancelled. Defence24, 02 July, 2015. <http://www.defence24.com/231028,israeli-radars-for-the-czech-republic-v4-group-initiative-is-cancelled#> (Letöltés időpontja: 2016. 08. 08.)

⁸ Jól példázza ezt a Közép-európai Védelmi Kezdeményezés (tagországok: Ausztria, Csehország, Horvátország, Magyarország, Szlovákia, Szlovénia – Lengyelország megfigyelő) 2. védelmi miniszteri ülése: „Közös fellépésre van szükség a védelmi ipar területén a térség kis- és középvállalatainak védelme és versenyképessége érdekében.” Új projektek indulhatnak a Közép-európai Védelmi Kezdeményezés keretében. 2013. 06. 01. <http://www.honvedelem.hu/cikk/38370> (Letöltés időpontja: 2015. 12. 27.)

igérettek és a hideg valóság” jellemzi, míg a magyar hadiipar a „sodródás és a fordulatok” nehézségei között működik.⁹

Lengyelországban a védelmi iparhoz kétszáz vállalat tartozik, amelyek 33 ezer főt foglalkoztatnak. A lengyel értékelések szerint¹⁰ azonban csak mintegy 60 hadiipari cég végez jelentősebb termelési-szolgáltatási tevékenységet, amelyből a legfontosabb 60 állami vállalat három holdingba, a Lengyel Védelmi Holdinghoz (Polski Holding Obronny [40 cég]),¹¹ a Lengyel Fegyverzeti Csoporthoz, illetve az IDA cégcsoporthoz (20 cég) van szervezve. Az állami hadiipar mellett megtalálhatók a nagy nyugati gyártók (Airbus, Agusta Westland, Sikorski) leányvállalatai is. A lengyel hadiipari export a gazdasági és pénzügyi válság óta jelentősen csökkent: amíg 2009-ben 1349 millió euró értékű haditechnikai eszközt adtak el, az export értéke 2010-ben már lecsökkent 457 millió euróra. Az elmúlt években azonban ismét magára talált a védelmi ipar, több jelentős külföldi (perui, indiai) üzletet sikerült kötnie. Ebben nagy szerepet játszott a lengyel haderő modernizációjának 2012-es meghirdetése (az ún. Lengyel Karmok [Polish Fangs] program),¹² amelyben kulcsszerepet szánnak a védelmi iparnak. Politikai és üzleti szempontok (szerkezetátalakítás, hatékonyság és versenyképesség javítása) alapján az állami tulajdonú lengyel védelmi ipart többször átszervezték.¹³ A lengyel kormány a visegrádi együttműködésben is *potenciális vásárlókat* keres, és igen intenzíven ajánlja termékeit a másik három országnak. Áttörés lehetett volna a lengyel–szlovák hadiipari kapcsolatokban a 2015. július 4-én kötött szándéknyilatkozat, mely szerint a lengyel gyártó cég (PGZ) Rosomak–Scipio páncélozott szállító harcjárműveket szállított volna a szlovák hadseregnek. A szlovák kormány azonban egy évvel később „visszatáncolt” azzal az indokkal, hogy az új Fehér Könyv tervezete hazai bázison (a szlovák Aligátor gyártásával) kívánja megoldani a haditechnikai modernizációt.¹⁴

Védelmi ipari szempontból a V4-en belül a második legerősebb ország Csehország, ahol közel 100 védelmi ipari cég működik.¹⁵ A cseh cégek közül különösen jelentős a légi eszközök (repülőgépek, helikopterek) gyártóipara, illetve visegrádi szempontból is fontos lehet a cseh hadsereg logisztikai rendszerének komplex programja. Kisebb, bár még jelentős védelmi iparral rendelkezik Szlovákia, amelyhez 45 hadiipari cég tartozik.¹⁶ A szlovák védelmi ipar hagyományosan a szárazföldi harci-technikai eszközök gyártásában erős, e területen féltően őrzi „hadállásait”. Védelemgazdasági kooperációs szempontból Magyarország van a legkönnyebb helyzetben, mivel a Varsói Szerződés időszakában kialakult munkamegosztás következtében nem rendelkezik nagy haditechnikai eszközgyártó kapacitásokkal. A mintegy

⁹ Yudit Kiss: Arms Industry Transformation and Integration. The Choices of East Central Europe. SIPRI, Oxford University Press, 2014, 38, 126, 198, 240.

¹⁰ Polish Defence Industry, 2014. <https://goo.gl/VrZOV0> (Letöltés időpontja: 2016. 08. 04.)

¹¹ <http://biztonsagpiac.hu/brit-tamogatassal-epul-az-uj-lengyel-harcjarmu> (Letöltés időpontja: 2013. 12. 27.)

¹² Dominik P. Jankowski: Beyond Air and Missile Defence: Modernization of the Polish Armed Forces. CEPA Issue Brief 132. September 5, 2013, 4. http://www.cepa.org/sites/default/files/documents/CEPA%20Issue%20Brief%20No.%20132_Beyond%20air%20and%20missile%20defense.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 06. 25.)

¹³ Barabás T. János: Átszervezik a lengyel védelmi ipart. 2012. május 27. <http://biztonsagpiac.hu/atszervezik-a-lengyel-hadiipart> (Letöltés időpontja: 2013. 12. 27.)

¹⁴ Remigiusz Wilk: Slovakia backing out of Scipio 8X8 purchase. IHS Jane's Defence Weekly, 29. July 2016. <http://www.janes.com/article/62665/slovakia-backing-out-of-scipio-8x8-purchase> (Letöltés időpontja: 2016. 08. 04.)

¹⁵ Defence and Security Industry Association of the Czech Republic. <http://www.aobp.cz/?lang=en> (Letöltés időpontja: 2015. 11. 10.)

¹⁶ Defence and Security Industry Association of the Slovak Republic. <http://www.zbop.sk/files/ZBOP-catalogue-katalog.pdf> (Letöltés időpontja: 2015. 11. 10.)

30 hadiipari cégből álló magyar védelmi ipar azonban nem tud alapvető fegyverzeti platformokat gyártani, csak a haderő „soft” (támogató-biztosító) képességeinek kialakításában képes szerepet vállalni.¹⁷ Ezért Magyarország valamennyi harci-technikai eszközt külföldről kénytelen beszerezni, amely nagyfokú rugalmasságot jelenthetne az országnak esetleges V4-beszerezések tekintetében.¹⁸ Ez még akár rövid távon is érdekes lehet, mivel a Magyar Honvédség szárazföldi arzenálja jelentősen elavult, új harci-technikai eszközök (harckocsik, páncélos gyalogsági harcjárművek, tüzérségi eszközök stb.) beszerzésének csak az alacsony katonai költségvetés szab gátat.

A rövid programértékelések is mutatják, hogy a *V4-ek nem voltak sikeresek a közös haditechnikai beszerzésekben vagy az azonos (orosz típusú) harci technikai eszközök közös felújításában*. Bár az orosz technikai eszközök közös logisztikai programjait a NATO Támogatási és Beszerzési Ügynökség (NSPA) fegyverpartnerségi keretekben szorgalmazza, de még ez sem elég vonzó ahhoz, hogy a Visegrádi Négyek hozzálassanak saját kapacitásaik tudatos és koordinált átalakításához, esetleg egyes részei leépítéséhez. A szubrégió belüli együttműködést talán az is akadályozta, hogy mind a négy ország védelmi ipara azonos (elmaradt) színvonalon állt,¹⁹ ezért a hidegháború utáni hadiipari konszolidáció során nem elsősorban a partneri kooperációt keresték, hanem *előnyben részesítették* a magasabb technológiai szintet képviselő, tőkeerős nyugati hadiipari kapcsolatokat. Jól látható ez a tendencia az utóbbi években az állami segítséggel „építkező” lengyel védelmi iparnál, amely a különböző fejlesztési és értékesítési projekteken fejlett nyugati cégekkel (a német Krauss–Maffei–Wegmann, a brit BAE Systems, az izraeli Elbit, az amerikai Northrop Grumman stb.) működik együtt. A meghirdetett új védelmi ipari együttműködés nyilvánvalóan csak olyan cégek között lehetséges, amelyek *az európai standardoknak megfelelő* kutatási, fejlesztési, gyártási és kereskedelmi színvonalat értek el, illetve részesei a nemzetközi szervezetek (NATO, EU) által preferált kutatási, fejlesztési és gyártási együttműködéseknek. Ilyen szempontból tehát *a helyzet újbóli áttekintése abszolút reális*, kedvező esetben új impulzusokat adhat az e területen megújuló együttműködésnek.

A *fegyverzeti együttműködési javaslatok* négy területet (kerékes és lánctalpas harcjárművek, lőszergyártás, személyi felszerelések fejlesztése, híradó, informatikai, hírszerzési, légi ellenőrzési, pusztítás-tervezési és felderítő, valamint repülő- és légvédelmi eszközök) jelölnek ki a hadiipari együttműködésre, amelyek azonban nem rendelkeznek egyforma fejlődési lehetőséggel. Már a 2005/2006-os magyar V4-es elnökség alatt is hasonló célokat tűztek ki a partnerországok (T-72 harckocsik modernizációja, pilóta nélküli repülőgépek, háromdimenziós radarok, CBRN elleni védelem, KUB légvédelmi rakétarendszer,

¹⁷ Lásd a Magyar Védelmi Ipari Szövetség hivatalos honlapját. http://www.vedelmiipar.hu/files/hungarian_defence_industry_catalog_2012.pdf (Letöltés időpontja: 2013. 11. 10.)

¹⁸ Szenes Zoltán: A védelemgazdaság helyzete Magyarországon. Katonai Logisztika, 2015. 2. szám. <https://drive.google.com/file/d/0B2IT5sLzLGDuHFpBdzjMIBVXIU/view> (Letöltés időpontja: 2016. 07. 21.)

¹⁹ A legjobb 120 hadiipari cég közé 3 cseh (Ceská Zbrojovka Strakonice [légvédelmi fegyverek], Ceská Zbrojovka Uhersky Brod [kézifegyverek], Sellier & Bellot (lőszergyártás), 4 lengyel (Fabryka Broni „Lucznik” – Radom [kézifegyverek], Huta Stalowa Wola [harcjárművek], Wojskowe Zakłady Mechaniczne [gyalogsági harcjárművek], Zakłady Mechaniczne Tarnów [kézifegyverek], valamint 1-1 magyar és szlovák vállalat (Fegyver- és Gázkészülékgyár [FÉG], valamint Grand Power (pisztolygyártás) került csak be. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_modern_armament_manufacturers (Letöltés időpontja: 2015. 11. 10.)

inkurrens lőszer megsemmisítése),²⁰ amelyekből csak kevés cél valósult meg, és nem is V4-es keretekben (például a magyar KUB-rendszerek modernizálása lengyel közreműködéssel). Bár szinte minden országnak középtávon új harckocsikat, modern páncélozott szállító harcjárműveket, korszerű tűzérési lövegeket stb. kellene beszerezni, a közös cselekvés mégsem lesz könnyű, hiszen a V4-es országok különböző utakon (nyugati technikai eszközök beszerzése, saját fejlesztés, a meglévő orosz technika modernizációja) indultak el. Nyilvánvaló, hogy Lengyelország azonnal partner lenne abban, ha a többi visegrádi ország korszerű szárazföldi harci technikát (Rosomak gyalogsági harcjármű, Anders könnyűpáncélos stb.) vásárolna tőle, de a beszerzésnek – nemzetgazdasági célok mellett – a lassan növekvő katonai költségvetés is gátat szab.²¹ A V4-tagországok – Lengyelország kivételével (GDP 2%, 5. hely) – a sereghajtók közé tartoznak a NATO-ban: 2016-ban Csehország a GDP 1,04%-át (21. hely), Magyarország 1,01%-át (22. hely), Szlovákia 1,16%-át (19. hely) fordította védelemre.²² Források esetén az EU-kompatibilis beszerzés is megvalósulhatna, hiszen az Európai Védelmi Ügynökség egyik „Pooling & Sharing” projektje éppen a hatékony beszerzési eljárások elsajátítását támogatja.²³

Látszólag egyszerűbbnek tűnik az együttműködés összehangolásának a lehetősége a lőszergyártás területén, hiszen csak el kell osztani egymás között a különböző gyártási profilokat, és a kiválasztott, megmaradó hazai termelő kapacitás máris a négy ország felvevő piacára tudna termelni. A lőszergyártás azonban nagyon érzékeny politikai (szuverenitási) kérdés, csak akkor lehet sikeres, ha a partnerek „patikamérlegen” döntenének a meglévő termelői kapacitások újraellokálásáról. Egy olyan országban, mint Magyarország, ahol kettő (mellesleg külföldi tulajdonban lévő) lőszergyár működik, nehezen lehetne gazdaságossági mutatók alapján a lőszergyártást feladni. A V4-es együttműködésnek tehát olyan kooperációs megoldást kellene találni, amely nemcsak megtartaná, hanem meg is erősítené a nemzeti lőszergyártást, cserébe az alapvetően a V4-es relációban zajló beszerzési folyamatokért. Közép- és hosszú távon az együttműködés kiterjedhetne a precíziós lőszer közös beszerzésére, gyártására, nyilvántartására, különleges jogrendi időszakokban a meglévő kapacitások és tartalékok esetleges megosztási feladataira, amire a líbiai NATO-művelet tapasztalatai szerint rendkívüli időszakokban nagy igény lehet. Egy ilyen projekt pedig közvetlenül tudná támogatni a NATO Smart Defence együttműködést (4. feladat) is.

Nehezen elképzelhető kiterjedt együttműködés a *jövő katonája* modern felszerelésének kialakításában is, mivel éppen az egyénifelszerelés-gyártásban rendelkezik minden tagország

²⁰ Vida László: Hadfelszerelési fejlesztések és együttműködések. Katonai kutatás és fejlesztés, regionális együttműködés. Első közép-kelet-európai katonai műszaki konferencia. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2005. október 19–20., 184–185.

²¹ http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160129_160128-pr-2016-11-eng.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 08. 02.)

²² Lásd Effective Procurement Methods (EDM). Pooling demand through common off- the-self procurement. EDA, June 29, 2012. <http://www.eda.europa.eu/docs/documents/factsheet-epm.pdf> (Letöltés időpontja: 2013. 12. 29.)

²³ Uo.

megfelelő ipari háttérrel.²⁴ *Emellett az egyesharcos-felszerelés ugyanúgy könnyen politikai kérdéssé tud válni, mint a hazai lőszergyártás.* Azonban a hálózatba integrált egyéni felszerelési rendszerben (számítógép, GPS-vevő, integrált sisakrendszer, védőmellény stb.) lehetnek olyan eszközök, amelyek lehetőséget adnak egy esetleges beszerzési együttműködésre.

Nagy áttörésnek kellene történnie a vezetés, hírszerzés és a felderítés (C4ISR) területén való kooperáció területén is, mert ezek az eszközök igazán magas szintű technológiai megoldásokat követelnek, amelyekre a visegrádi országok nem képesek minden területen. Nem beszélve arról, hogy a hálózat alapú együttműködést lehetővé tevő technikai megoldások területén a NATO is intenzív fejlesztéseket végez, a NATO Híradó és Informatikai Ügynöksége (NATO Communications and Information Agency – NCIA) egyre több multinacionális projektet indít, amelyet mindig egy-egy technikailag fejlett ország vezet. Nyilvánvaló, hogy a V4-országok elsősorban e projektekhez fognak csatlakozni, nem valószínű, hogy a meglévő erőforrásaikat és technikai képességeiket a NATO-tól és az EU-tól eltérő, önálló regionális fejlesztésekre fordítanák.

Hasonlóképpen nehéz lesz gyors eredményeket elérni a légvédelem és légvédelmi rakétavédelem területén, mert a programot az ezen a téren határozott tervekkel rendelkező Lengyelország kezdeményezte, amelybe a partnerországok (például légi-földi rakéták beszerzése) csak a lengyel érdekek „befogadásával” kapcsolódhatnak be.²⁵ Ezt a projektet az akcióterv már nem is tartalmazza.

Valószínűleg jól látják a V4-ek vezetői, hogy *fejlesztési együttműködéshez hosszú távú koncepció, egy közös vízió kell*, amely megbízható politikai, gazdasági és katonai alapját képezheti egy közös beszerzéssel, fejlesztéssel és gyártással párosuló hadiipari kooperációnak. Ezért is dolgozták ki a visegrádi együttműködés hosszú távú koncepcióját, favorizálják a hosszú távú védelmi tervezési együttműködést, mert így remélnék információkat szerezni a partnerországok részéről a hosszú távú haditechnikai fejlesztési és beszerzési igényekről. A harci-technikai platformok vonatkozásában például könnyebb lehetne az együttműködés, mert a visegrádi országok nem minden eszközkategóriában rendelkeznek saját gyártókapacitással. *Az előrelépéshez azonban egy érzékeny, kölcsönös érdekeken alapuló együttműködést kellene kialakítani.* Az egyeztetési folyamatok a nemzeti fegyverzeti igazgatók szintjén már régóta folynak, amit most az akcióterv továbbvisz, kibővíti a tagországi NATO tervezési folyamat egyes tárgyalási szakaszaiban való részvételre. De kérdéses, hogy a változó biztonságpolitikai környezetben, valamint gazdasági és pénzügyi helyzetben mennyire lehet a hosszú távú előrejelzésekre és szándékokra támaszkodni, hogyan írják felül az új fenyegetések a régebbi hosszú távú terveket.

²⁴ A lengyel Lucznik hadiipari cég egyenesen új gyárat épít Radomban az új generációs kézi lövészfegyverek, az 5,56 mm-es MSBS gépkarabélyok sorozatgyártására. A 4,2 Mrd Ft-os beruházással készült gyár átadási határideje 2014. Már döntés van az MSBS lövészfegyver lengyel hadseregben történő hosszú távú rendszeresítéséről. A cég 2016-ig már 7 Mrd Ft-os megrendeléssel rendelkezik. Lásd Új fegyvergyár épül Lengyelországban. 2012. november 23. <http://biztonsagpiac.hu/uj-fegyvergyar-epul-lengyelorszagban> (Letöltés időpontja: 2013. 12. 27.) A Magyar Honvédség 2016. augusztus 1-jén mutatta be az új egyenruhát, amelyet saját erőből fejlesztett, a szövetet Hollandiából szerezte be. http://www.honvedelem.hu/cikk/58508_misszioba_indulo_katonakat_bucsuztatott_a_honvedelmi_miniszter_tatan (Letöltés időpontja 2016. 08. 01.)

²⁵ Nyíltan ír a lengyel nemzeti érdekekről Dominik P. Jankowski, amikor a partnerkeresés feltételének a lengyel védelmi ipar elsőbbségének elfogadását, illetve a technológiai transzfer lengyel cégekhez való eljuttatását jelölte meg. Beszédés azon érvelés is, amely a lengyel hadiipar megújítását elsősorban az európai védelmi ipari és technológiai bázis (EDTIB) részeként képzeli el.

Hasonló kérdőjelek vetődnek fel a védelmi együttműködési program többi „régijű” elemével kapcsolatban is. Egyes programok újak, konszenzus alapján kerültek be az akciótervbe (élettartam-menedzsment, gyógyító egészségügyi intézmények biztosítása), de nem sok minden (követhető) történt az elmúlt években. Valószínűleg ez a javaslat a V4EUBG felállításával kapcsolatban került szóba, mely során érvényesíteni lehet a „Smart Defence” program (6. projekt) moduláris szabványosítási követelményeit is. Más projektek már működnek (stratégiai légi szállítás, légvédelem, multinacionális logisztika), de megerősítésre, fejlesztésre szorulnak. A lengyelek például favorizálják az élettartam szerinti üzemben tartást, de nincs olyan közös fegyvertechnikai projekt, amelyet V4-es keretben lehetne művelni. A cseh és magyar légierőben egyaránt szolgálnak Gripen vadászgépek, de még sincs napirenden a közös mérnök-műszaki biztosítás kérdése. A többnemzeti logisztikát a csehek már 2010 óta gondozzák,²⁶ a prágai logisztikai koordinációs központ (MLCC) ma már 11 ország (köztük napjainkban már a V4-ek is) részvételével foglalkozik a multinacionális logisztikai megoldások kidolgozásával és promóciójával, de nem bejegyzett NATO kiválósági központként funkcionál.

Szintén nem tekinthetők újnak a légvédelem és a stratégiai szállítás területét megcélzó kezdeményezések. A regionális légtérvédelemre vonatkozó lengyel ipari javaslat (Lengyel Védelmi Holding) technikailag talán megoldható lenne, de figyelmen kívül hagyja az integrált NATO-légvédelem felépítésének és működésének elveit és követelményeit. A visegrádi partnerek fejleszteni szeretnék a *stratégiai szállítóképességet* is, de a dokumentumokból nem derül ki, hogyan kívánják ezt elérni. A programba való „beemelését” nyilvánvalóan Magyarország javasolta, hogy további támogatást tudjon szerezni a formálódó fejlesztési képességekhez. Bár a pápai légibázison meglévő szállítóképesség a NATO segítségével jött létre, de nyilvánvalóan jobban felhasználható lenne V4-es keretben is. A 12 országból álló konzorciumban csak a befogadó Magyarország és Lengyelország vesz részt, a másik két visegrádi ország (Csehország, Szlovákia) a tárgyalási szakaszban – finanszírozási gondokra való hivatkozással – „kiszállt” a programból.²⁷ Pedig a SAC²⁸-program nagyon sikeres, a „Smart Defence” koncepció egyik „sztárja”. A 2009-ben Pápán megalakított nehéz szállítóezred megkapta a 3 db C–17 Globemaster katonai szállítógépet, és a 135 fős katonai és civil személyzet 2012. novemberre elérte a teljes műveleti képességet. A leggyakoribb szállítási viszonylatok műveleti (2009-től Afganisztán, Koszovó, vagy 2011-ben Líbia) és humanitárius célra (Haiti, Pakisztán [2010], Mali [2013]) egyaránt felhasználhatók, így elvileg minden visegrádi országnak hasznos lehetne a részvétel. A walesi csúcs döntése alapján a bázist továbbfejlesztik, hogy a legnehezebb szállítógépeket is fogadni tudja. A NATO-beruházás értéke 50 Mrd Ft, amelyből 20 Mrd Ft-ot Magyarország mint befogadó nemzet vállalt. Ha az új visegrádi kooperációs program „csak” csatlakozásra ösztönözné a két kimaradó országot, már komoly előrelépés történhetne e területen. Megfontolás tárgyát képezheti a SAC-program összekapcsolása a „Pooling & Sharing” légi utántöltési programjával is, hiszen a pápai bázis hosszú távú fejlesztésében az Airbus 400M szállítógépek beszerzése is szerepel.

²⁶ Lásd <http://www.mlcc-home.cz/MLCC%20Fact%20Sheet.html> (Letöltés időpontja: 2013. 12. 28.)

²⁷ Szarvas László: Stratégiai légi szállítási képesség – egy új többnemzeti megoldás. Nemzet és Biztonság, 2008. július, 67.

²⁸ A program a NATO-nál stratégiai légi szállítási (Strategic Airlift Capability – SAC) kezdeményezés címmel „fut”. http://www.nato.int/cps/en/SID-D8D65E34-E8EAD8AD/natolive/topics_50105.htm (Letöltés időpontja: 2015. 12. 27.)

Összességében tehát az elnökségi direktívákban és az akciótervben szereplő projektek nem kínálnak egy olyan koherens programot, amely képes lenne megújítani a V4-es együttműködést, inkább addíciós funkcióval rendelkeznek, mint igazán megújító jelleggel. Nem valószínű, hogy az *együttműködési programból hiányzó minőségi áttörés* a programalkotók szegény fantáziájából fakad, sokkal inkább a visegrádi együttműködés két és fél évtizedes kooperációs nehézségei felismerésének következménye.

A VÉDELMI EGYÜTTMŰKÖDÉS NEHÉZSÉGEI

A visegrádi védelempolitikai kooperáció eredményessége az elmúlt közel negyed évszázadban állandóan hullámzott,²⁹ mert a meghirdetett régi-új együttműködési programok mindig a részt vevő országok aktuális nemzeti érdekeitől és politikájától, kül- és biztonságpolitikai törekvéseitől függttek. Ha a tagországi politikát támogatta a kül- és biztonságpolitikai együttműködés, akkor nagyobb politikai akarat és lendület volt a védelmi együttműködésre, ha a nemzeti célok elérésében ezek kevésbé fontos szerepet töltöttek be, vagy nem voltak fontosak, akkor kevesebb figyelem jutott a területnek, kisebb volt az aktivitás, alacsonyabb szintűre sikerült a közös munkálkodás.

A 2004. évi EU-csatlakozás után a Négyek politikájában előtérbe kerültek az uniós együttműködés kérdései, megjelentek az európai közös biztonság- és védelempolitika feladatai. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a partnerországok között megszűntek volna az érdeksérelmek vagy a történelmi sebekből fakadó gyanakvások, javult volna az egymásba vetett bizalom.

A legproblémamentesebb visegrádi kapcsolatokkal Lengyelország rendelkezik, ami talán a földrajzi helyzetéből és történelmi múltjából származik. Mivel a veszélyt Varsó számára a német és orosz befolyás jelenti, legnagyobb figyelem a lengyel külpolitikában e kapcsolatoknak jut, a V4-es együttműködés kérdései változó intenzitással másodlagos fontosságúak. Ezt ráadásul a gazdasági kapcsolatok is erősítik, hiszen a visegrádi régióval folytatott külkereskedelem csak kis hányadát képviseli a külgazdaságnak. Lengyelország mérete és súlya meghaladja a másik három ország együttes súlyát (terület 58, a népesség 60, a gazdasági teljesítmény 55%-a az egész V4 Csoportnak – 2. táblázat), így egyértelműen mindenki Varsótól várja a vezető szerep betöltését. A lengyel kormány azonban nehezen fogadja el ezt a funkciót,³⁰ inkább arra törekszik, hogy az európai nagyhatalmak tárgyalópartnerévé váljon, mintsem közép-európai „nagytestvérként” segítse a kisebb országok érdekképviseletét. Európai középhatalmi pozíciója megerősítéséhez azonban a kelet–nyugati irányú külpolitika (Németország, Oroszország, Baltikum, Keleti Partnerség) mellett *az észak–déli tengelyt is erősíteni kell, amihez jól jöhet a V4-es kooperáció is. A nagyhatalmi politizálás* azonban számos olyan katonai programfejlesztésre buzdítja a lengyeleket (például most a románokkal a délkeleti szárny védelme), amelyet a kisebb partnerországok nem tekintenek sajátjuknak.

²⁹ Marek Madej: Visegrad Group defence cooperation: What added value for the European Capabilities? Nordica Programme N.19/13. June 2013, 2. <http://www.frstrategie.org/barreFRS/publications/notes/2013/201319.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 06. 24.)

³⁰ Csicsai Máté: Nagyhatalom születik Közép-Európában? Lengyelország új külpolitikája. Kitekintő Elemzések 12. 2012. március 20. http://kitekinto.hu/downloads/kitekinto_elemzesek_lengyelorszag_kulpolitikaja_2012.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 07. 28.)

A V4-országok fontosabb mutatói

Megn.	Terület (km ²)	Népesség (fő) 2013	GDP (Mrd \$) 2015	GDP/fő (€) 2015	Bruttó államadósság (GDP%) 2012
CZ	78886	10 538 275	181,81	16 000	41,1
PL	312 685	38 005 614	474,8	10 900	51,3
HU	93 030	9 849 000	120,69	10 900	75,3
SVK	49 035	5 421 349	86,58	14 000	52,9
Össz.	533 636	63 814 238	862,88	12 950	55,15

Forrás: <http://www.tradingeconomics.com/european-union/gdp-constant-prices>; http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tsdec100.html; <http://www.internetworldstats.com/europa.htm> (Letöltés időpontja: 2016. 08. 02.)

A többi V4-es ország közötti politikai kapcsolatok változóak, de olykor az Európa-politikájuk is feszegeti az Unió kereteit, sőt esetenként rongálják belső értékrendjét. Csehország euroszkeptizmusa közzismert, a 2013. évi kormányválság elvonta a figyelmet a kül- és biztonságpolitikai kérdésektől. Szlovákia regionális kapcsolataira mind a mai napig rányomja bélyegét a 90-es évek külpolitikája, az orosz irányú kötődés, a nemzetiségi kérdés, számos más megoldatlan kétoldalú probléma. Persze magyar szempontból sem éppen korlátlan a bizalom, hiszen a szlovák nyelvtörvény vagy a kettős állampolgárság problémája megterheli a bilaterális kapcsolatokat Pozsonnyal. Bár Szlovákia az eurózóna tagja, mégis a bajba jutott országok számára folyósított mentőcsomagok egyik legnagyobb ellenzője. Csehország és Lengyelország karöltve igyekszik magát kihúzni az euró jövőbeli bevezetése alól, Magyarország pedig belátható időn belül nem is tervezi a közös uniós fizetőeszköz használatbavételét.

Az eltérő gazdaságpolitikák gyengítik a régiós gazdasági kapcsolatok stabilitását, sokszor cikcakkos fejlődést eredményeznek. A négy gazdaság szerkezete rendkívül hasonló, mindegyik nagyban ráutalt a külföldi beruházásokra. A régióra viszont inkább jellemző a külföldi (elsősorban a német, az orosz és a kínai) tőkéért folyó verseny, mint a kooperáció és a közös fellépés. Rivalizálás figyelhető meg az uniós infrastrukturális forrásokért folyó versenyben is, mert mindegyik ország saját magát igyekszik legvonzóbb kereskedelmi-logisztikai csomópontként feltüntetni. 2015-től azonban bizonyos „egymásra találás” érzékelhető a brüsszeli politika bírálatában, illetve a migráció elleni harcban. A V4 egyfajta „ellenálló” szubregiónná vált, amit a tagországok vezetői minden szinten hangsúlyoznak, az egyetértést és a szolidaritást pedig kölcsönös nemzeti határmegerősítésekkel szimbolizálják.

ELTÉRŐ ÉRDEKEK ÉS POLITIKAI CÉLOK

Az azonos érdekek és nemzeti politikai hasonlóságok mellett megjelennek eltérő felfogások és hangsúlyok is a visegrádi országok biztonsági felfogásában, meggyőződtségében, regionális védelmi együttműködési szándékaiban. A szakirodalmi elemzések egyértelműen bizonyít-

ják, hogy a V4-ek *hasonló, de egymástól eltérő biztonsági percepcióval* rendelkeznek.³¹ A hasonlóság az azonos szövetségi tagságból, az eltérés a más-más geopolitikai helyzetből, érdekekből, prioritásokból, történelmi tapasztalatokból táplálkozik.

Egy európai összehasonlító tanulmány (Oliver de France, Nick Whitney)³² a nemzeti stratégiai dokumentumok elemzése alapján *a négy visegrádi országot három kategóriába* sorolta: Csehország a stratégailag gondolkodó országok csoportjába került, Magyarország globalista minősítést kapott, Lengyelország és Szlovákia pedig a lokalisták táborát gyarapította.³³ A három minősítő értékelés mögött azonban *szignifikáns különbségek* húzódnak meg a biztonságpolitikai gondolkodásban és cselekvésben. A cseh stratégiai dokumentumok részletesen értékelik a stratégiai környezet változásait, ennek alapján határozzák meg a nemzeti stratégiai célokat, rendelik hozzá az elérésükhöz szükséges eszközrendszert és erőforrásokat. Magyarország azért került a globális gondolkodók kategóriájába, mert a nemzeti biztonsági stratégia széles spektrumú feladatrendszerét nem támasztják alá eszközök és források, a dokumentumból hiányzik a meghatározó, előíró jelleg. A lengyel és szlovák lokális gondolkodás mögött a szűkebb környezetre és az országra fókuszáló megközelítés és szakpolitika húzódik meg, amely hajlamos a tágabb (globális, NATO- vagy EU-szinten megjelenő) megközelítésnek és problémáknak kevesebb figyelmet szentelni.

Még jobban láthatók a különbségek, ha a biztonságfelfogással kapcsolatos elemzés csak a V4-es országokra fókuszál. A Magyar Külügyi Intézet egyik tanulmánya a hasonlóságok mellett számos eltérést vélt felfedezni, amikor a partnerországok stratégiai dokumentumait elemezte a biztonsági fenyegetések, a kiemelt régiók és relációk, a transzatlantizmus, illetve más fontos szakpolitikai jellemzők alapján.³⁴

A lengyel biztonságpolitika például a legatlantistább a Négyek között, mert az Egyesült Államok szinte NATO- és EU-szinten jelenik meg szakpolitikájában.³⁵ Varsó ment legmeszebb az USA-val való katonai együttműködés területén is, amelynek különösen látványos eleme volt 2010-ben az amerikai Patriot légvédelmi rakéták amerikai személyzettel együtt történő lengyelországi telepítése. Az együttműködés új stációját a lengyel légvédelmi rakétarendszer

³¹ Szijjártó Péter külügyminiszter 2016. augusztus 2-án erről így nyilatkozott: „A keleti és a déli fenyegetést, amiről a NATO beszél, mindegyik tagország különböző intenzitással éli meg. A lengyelek a történelmüknel, a világméretűknél, a földrajzi elhelyezkedésüknel fogva Oroszországot egzisztenciális fenyegetésként ítélik meg, ez világos. Mi nem így éljük meg Oroszországot, én nem érzem azt, hogy Oroszország egzisztenciális fenyegetés lenne nekünk. Ugyanakkor tiszteletben tartjuk a lengyelek érzését.” http://index.hu/belfold/2016/08/02/szijjarto_peter_interju_usa_oroszorszag_exim_no-go_zona/ (Letöltés időpontja: 2016. 08. 02.)

³² Oliver de France – Nick Whitney: Europe’s Strategic Cacophony. European Council on Foreign Relations. Policy Brief N. 77. April 2013. http://ecfr.eu/page/-/ECFR77_SECURITY_BRIEF_AW.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 06. 20.)

³³ A kutatás az akkor még 27 uniós tagország stratégiai dokumentumait öt szempont alapján értékelte: (1) A biztonsági környezet átfogó szemléletű értékelése. (2) Jövőkép és a célok eléréséhez szükséges előíró szemlélet. (3) A célok, eszközök, végrehajtók és végrehajtási módszerek egysége. (4) Konkrét tervezési célok azonosítása. (5) A tervezési időszak erőforrásainak azonosítása és ütemezése. Az eredmények alapján a vizsgálat az uniós tagországokat hat kategóriába (nagystratégák, stratégák, globalisták, lokalisták, kimaradók és sodródók) sorolta, és egy új uniós biztonsági stratégia megalkotása mellett érvelt. Az EU új globális kül- és biztonságpolitikai stratégiája 2016-ban jelent meg „Közös jövő, közös működés – Egy erősebb Európa” címmel. https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 07. 28.)

³⁴ Balogh István: Magyarország és a visegrádi országok biztonságpercepciói: hasonlóságok és különbségek. MKI-tanulmányok. <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=BRLQHN> (Letöltés időpontja: 2013. 12. 27.)

³⁵ National Security Strategy of the Republic of Poland. Warsaw, 5. November, 2014, 6., 34., 40. https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/NSS_RP.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 08. 04.)

fejlesztése jelenti, amelyre 2020-ig a lengyel kormány 8,4 Mrd dollárt tervez költeni. A program részét jelenti az európai rakétavédelmi pajzs lengyel részének elkészítése 2018-ig. Amerikai légvédelmi rakéták beszerzésére, illetve lehetséges lengyelországi gyártására Varsó kidolgozta a Wisla projektet, amelyben a lengyel állami hadiipari cégen kívül kizárólag a fejlett nyugati cégek kapnának csak szerepet.³⁶ Más V4-es vállalatok nem kerültek szóba a világ vezető rakétagyártó cégével, az MBDA-val való együttműködés tervezése során sem.

A lengyel biztonságpolitikai törekvéseket támogatják a *Weimari partnerek* is, amit Németország és Franciaország részvétele bizonyított a 2013. márciusi gdański csúcstalálkozón. Lengyelország nyilvánvalóan nagyobb eséllyel tudná német–francia segítséggel megfelelő „vágányon” tartani a visegrádi együttműködést, mintha nem élvezné az Unió két legfontosabb államának segítő együttműködését.

Bár Varsó Oroszországgal jó szomszédsági viszonyra törekszik, kapcsolatrendszere ellentmondásos, esetenként elutasító, tetten érhető a régi történelmi félelmek. Varsó a V4-országok közül a NATO 5. cikk megerősítésének lehangosabb híve, a katonai képesség-fejlesztés visegrádi bajnoka. 2016. július 8–9-én Varsó látta vendégül a NATO 28. csúcstalálkozóját. Nyugati és kelet-európai földrajzi „kötődés” figyelhető meg a már „futó” lengyel katonai együttműködési programokban is. 1999-től Szczechinben közös lengyel–német–dán hadtestparancsnokság működik, amely ma már – a walesi csúcs döntésének megfelelően – része a NATO parancsnoksági struktúrájának. Lengyelország komoly létszámot adott 2013 közepén a németországi Ulmban felállított, az EU-harccsoportok felkészítésre és vezetésére hivatott multinacionális hadműveleti parancsnokságnak is. A lengyelek elkötelezettek a baltiakkal való együttműködésben, továbbá katonailag is támogatják a keleti partnerség programját. 2016-ban közös dandárt³⁷ állítottak fel az ukránokkal és litvánokkal, és 2017-ben részt vállalnak a Romániában alakuló NATO-dandár felállításában is.

A *cseh biztonságpolitika* elsősorban gazdasági és energiabiztonsági kérdésekre, a kiberfenyegetésekre, illetve a migráció újszerű feladataira fókuszál. A prágai külpolitika a közép-európai kisállamiságot aktív multilaterális kapcsolatokkal próbálja kompenzálni. A biztonsági eszköztárban megjelennek ugyan a Visegrádi Négyek, de a nemzeti biztonsági stratégia meg sem említi a közép-európai térséget.³⁸ A kétoldalú kapcsolatokban ugyanakkor a csehek – Németország és USA mellett – Lengyelországot és Szlovákiát tartják a legfontosabb partnernek. Prága fontosnak itéli a védelemnek a Washingtoni Szerződés 3. cikke szerinti fejlesztését, még ha a gazdasági válság miatt nem is tud annyi pénzt költeni a biztonságra és a hadseregre, mint szeretné. Viszont az „ökonimizálódott” cseh védelempolitika nagyon racionális, védelmi felülvizsgálatokkal „szabja” hozzá a haderő nagyságát, feladatait és fejlesztését a forrásokhoz, a NATO- és a nemzeti képességek „elegyítésével” törekszik a

³⁶ Building the Shield. European Nations cooperate with US, NATO Allies on Missile Defence. Defence News, November 26., 2013. <http://www.defensenews.com/article/20131126/DEFREG01/311250029/Building-Shield> (Letöltés időpontja: 2015. 11. 28.)

³⁷ A lengyel–litván–ukrán többnemzeti dandár (LITPOLUKRBRIG) parancsnoksága 2016. július 24-én érte el a működőképességet Lublinban (POL). A dandár feladatait béketámogató és válságkezelő feladatok képezik, de felkészül harcoló feladatok ellátására is. A 4000 fős egységhez minden hozzájáruló nemzet egy-egy zászlóalj ad, a harcbiztosítási és logisztikai erőket pedig közösen biztosítják. A dandárhoz az ukránok 550, a litvánok 350 katonát adnak, a többi erőt a lengyelek biztosítják. <http://litpolukrbrig.wp.mil.pl/en/85.html> (Letöltés időpontja: 2016. 08. 04.)

³⁸ Security Strategy of the Czech Republic, MFA, September 2011. http://www.army.cz/images/id_8001_9000/8503/Czech_Security_Strategy_2011.pdf (Letöltés időpontja: 2013. 12. 30.)

komplex védelem elérésére.³⁹ A csehek elsőként kezdtek hozzá az erők multinacionalizálásához (CRBN, 2002), szakpolitikai szinten vállalják a specializációt, részt vesznek minden olyan nagy NATO-projektben (AWACS,⁴⁰ AGS,⁴¹ rakétavédelem), amely területen nem tudnak nemzeti alapon saját katonai képességet létrehozni. Bár a cseh V4-es regionális együttműködés is nélkülözi a visegrádi „barátságot”, az utóbbi időben egyre erőteljesebb közeledés figyelhető meg az egyes programokban Csehország és Szlovákia között.

A jelenlegi *szlovák biztonságpolitikát* nehéz megítélni, hiszen a stratégiai dokumentumok többsége elavult, 2005-ben lettek jóváhagyva. Az elmúlt évek azonban meggyőzően bizonyították, hogy „az önerőre támaszkodás elvét véglegesen felváltotta a kollektív védelempolitika, amelyben kiemelt figyelmet kap a NATO- és EU-tagságból eredő kötelezettségek teljesítése”.⁴² Mivel az ország földrajzi értelemben az EU és a NATO perifériáján fekszik, a szlovák külpolitika – a lengyelhez hasonlóan – *erősen geopolitikai irányultságú*. A lokalizmus ellenére az utóbbi években erősödött Pozsony euroatlanti és uniós elkötelezettsége (2016. második félévben Szlovákia adja az EU-elnökséget), látványosan javultak a biztonságpolitika globális elemei. Ennek jó példája az évente megrendezett GLOBSEC-konferencia (2014-től védelmi ipari kiállítás is) Pozsonyban. A Négyek közül Szlovákia ápolja legjobban az orosz kapcsolatokat, még ha nem is mindenben ért egyet Moszkvával, de nem osztja a lengyel félelmeket sem. Bár a NATO-tagság után változott a szlovák védelempolitikai gondolkodás, orosz hatásként értékelhető a szlovák védelmi stratégiában még mindig megmaradó konzervatív terminológia, amely „magas intenzitású műveletekről”, a szárazföldi erők „manőverező hadviseléséről”, valamint „mozgósításról” beszél.⁴³ Ez különösen a 2013-ban publikált védelmi Fehér könyv fényében érdekes, amely a szlovák haderő képességeit, technikai lehetőségeit, az elmaradt fejlesztéseket és a vezetés-irányítás helyzetét komoly bírálattal illette.⁴⁴ Bár a szlovák biztonsági stratégia a V4-eket fontos regionális szerveződésnek minősítette, a védelmi stratégiában nem található utalások a visegrádi védelmi együttműködésre. A Brüsszel-bírálatban pedig az utóbbi időben megfigyelhető az egyenlő távolságtartás Budapesttől és Varsótól.

³⁹ The Defence Strategy of the Czech Republic. Ministry of Defence, Prague, December 2012., 7. 10–12. <https://goo.gl/ncPLhn> (Letöltés időpontja: 2013. 12. 30.)

⁴⁰ AWACS (Airborne Warning and Control System) a NATO repülőgépfedélzeti korai előrejelző rendszere, amely 14 db Boeing E-3A repülőgéppel rendelkezik. A német Geilenkierchen és az angol Waddington légibázisokon települő egységnek Magyarország 2006-ban, Lengyelország 2007-ben, Csehország 2011-ben lett tagja. Szlovákia még nem csatlakozott a programhoz.

⁴¹ AGS (Alliance Ground System) a NATO földfelszíni felderítőrendszere, amelynek keretében ötgépes Global Hawk-flotta fog települni a szicíliai Sigonella légibázison. A programnak alapító tagjai Csehország és Szlovákia, Lengyelország 2012 végén csatlakozott. Magyarország gondolkodik a csatlakozáson.

⁴² Molnár Dóra – Szilvággyi Tibor: Magyarország stratégiai környezetének értékelése. A szomszédos országok védelmi stratégiái és haderőinek műveleti alkalmazása. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2016, 73–84.

⁴³ The Defence Strategy of the Slovak Republic. National Council, September 23, 2005, 7., 10. <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=156813> (Letöltés időpontja: 2015. 12. 27.)

⁴⁴ A szlovák hadsereg 70 százaléka selejtezésre érett. Kitekintő.hu., 2013. február 14. http://kitekinto.hu/karpat-medence/2013/02/14/a_szlovak_hadsereg_70_szazaleka_sejtezesre_erett/#UsLzXP-A2M8 (Letöltés időpontja: 2015. 12. 27.)

Nem sok eligazodást adnak a visegrádi együttműködést tekintve a *magyar biztonságpolitikai dokumentumok* sem. A 2012. évi nemzeti biztonsági stratégia⁴⁵ és nemzeti katonai stratégia⁴⁶ Magyarországot egy *globálisan gondolkodó transzatlantista államként* jellemzik, amely az új típusú biztonsági kihívások mellett nagy hangsúlyt fektet a gazdasági-biztonsági kérdésekre. Bár a magyar kormányzati dokumentumok sem említik a V4-et, a magyar külkapcsolati stratégia a szélesebb értelemben vett Közép-Európa közös energetikai, gazdasági és katonai biztonságát tartja a biztonságpolitika „alapvető gondolkodási keretének”.⁴⁷ Azonban a külpolitikai dokumentum is elsősorban a gazdasági, energetikai és infrastrukturális kapcsolatok fejlesztését, valamint a visegrádi együttműködés presztízsének erősítését hangsúlyozza a V4-ek vonatkozásában. Budapest a többoldalú együttműködés mellett kiemelt jelentőséget tulajdonít a visegrádi országokkal fenntartott kétoldalú kapcsolatoknak, de nem ad eligazodást a védelmi kapcsolatok területén.

A többi partnerországhoz hasonlóan a magyar katonai stratégia sem tartalmazza a V4-ek katonai partnerségi koncepcióját, a közös katonai fejlesztés céljait, az elérendő „joint” katonai képességeket. *Talán ez is az oka, hogy a működő magyar visegrádi kapcsolatok elsősorban szövetségi vagy multinacionális keretekben, illetve bilaterális vonatkozásban valósulnak meg.* Az utóbbi egy évben megfigyelhető szoros egyeztetés a migrációs kérdésekben szintén nem képezi részét a dokumentumoknak, de elképzelhető, hogy ez a témakör a stratégiai dokumentumok 2016. évi felülvizsgálata során bekerül a feladatok közé. Orbán Viktor miniszterelnök közös európai hadsereg felállításáról tett javaslata (amelyet a 2016. augusztusi varsói kormányfői értekezleten már a cseh miniszterelnök is támogatott) is csak uniós keretben képzelhető el. A Brüsszel-kritikus, radikális magyar uniós politika azonban sokszor kontraproduktív a V4-es politizálásban is (pl. az ukrán válság megítélése kapcsán), mert mindig van tagország, amely nem ért egyet a magyar véleménnyel vagy kezdeményezéssel.

GEOPOLITIKAI KÜLÖNBSÉGEK

A védelmi együttműködés terén meglévő stratégiai hiányosságokat felerősítik a geopolitikai aspektusok is. Bár a V4-ek összefüggő, Franciaország méretű földrajzi területet (533 ezer km²) foglalnak el, a Kárpátok átvágják a visegrádi országokat, eltérő geopolitikai érdekeket indukálnak. Ez a „szétszakítottság” megjelenik a szövetségi hovatartozásban is, amely számos kérdésben (parancsnokságokon való jelenlét, légvédelem, erők lebiztosítása, térségi együttműködés, békepartnerség határai stb.) eligazodási pont a kapcsolatok szervezésében.

A „megosztottság” megfigyelhető a partnerországok eltérő geopolitikai vektorú érdekeltségeiben is. Lengyelország számára elsősorban az északi és a keleti szomszédság, illetve fekete-tengeri térség élvez elsőbbséget. Csehország figyel ugyan a globális átrendeződési folyamatokra, de orientációját a nyugati és keleti szomszédság, illetve a Nyugat-Balkán határozza meg. Szlovákia esetében erős a közép- és kelet-európai fókusz, bár a Balkánt és a Dél-Kaukázust is fontos térségnek tartja. Magyarország külpolitikai identitását Közép-Európához köti, de az utóbbi időben a globális nyitás politikájával messzebbre tekint. A viseg-

⁴⁵ A kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Magyar Közlöny, 2012. évi 19. szám. http://www.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_hatarozat.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 07. 22.)

⁴⁶ A kormány 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról. http://www.kormany.hu/download/d/05/c0000/2012_1220_NKS.PDF (Letöltés időpontja: 2016. 07. 22.)

⁴⁷ Magyar külpolitika az uniós elnökség után. Külügyminisztérium, 2011, 21–23.

rádi együttműködésen kívül fontos szerepet játszik a közép-európai védelmi kezdeményezés politikája, amelyet a Közép-európai Kezdeményezés (KEK) katonai „lábának” tekintenek.⁴⁸ A 2011-ben elindult közép-európai védelmi kooperációban (CEDI) megtalálható Ausztria, Csehország, Horvátország, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia, amelyek a már kialakult szomszédsági katonai együttműködésre (szlovák–magyar békefenntartás, magyar–román békefenntartó zászlóalj, olasz–szlovén–magyar közös dandár, Tisza műszaki zászlóalj), illetve potenciális továbbfejlesztésre összpontosít. Más kérdés, hogy vannak-e erőforrások a különböző geopolitikai vektorú együttműködésre, illetve hogyan lehet a szinergiát biztosítani a V4 és a CEDI védelmi kooperáció között.

Újabb földrajzi „repedést” okozott a V4-ek körében az ukrán válság, amelynek biztonságpolitikai megítélése nem egységes a partnerek között. Magyarország a szövetségi integrációs vezetési pontot (NATO Force Integration Unit – NFIU) nem a NATO déli szárnyán illetékes bukaresti hadosztályparancsnokságnak (Multinational Division South-East – MND-SE), hanem az északon fekvő szececini hadtestparancsnokságnak (Multinational Corps North-East – MNC-NE) rendelte alá. Mivel adott esetben e vezetési pont segíti a NATO-erők beérkezését az országba, a műveleteket nem a déli nápolyi parancsnokság (Joint Forces Command Naples – JFCNP), hanem az északi, brunssumi hadműveleti parancsnokság (JFCBS) fogja irányítani. A V4-együttműködés miatt Magyarország nem a szomszédos Romániának ajánl fel katonai erőt az előretolt jelenléthez, hanem a balti országoknak, amellyel tovább erősíti az északi kötődést, de gyengíti a két évtized alatt kiépített kétoldalú déli (olasz és NATO-) kapcsolatokat. Hazánk tagja a 2012-ben, az olaszok által kezdeményezett Védelmi Kezdeményezésnek (Defence Cooperation Initiative – DECI), amelynek ma már nemcsak az MLF- (Multinational Land Force) országok (Olaszország, Szlovénia, Magyarország) a tagjai, hanem Ausztria, Horvátország és – 2016-tól – Albánia is. A DECI-országok 2017 első felében újra egy önálló EU-harcsoportot (DECI EU BG) fognak kiállítani. Bár Magyarország a Közép-európai Védelmi Kezdeményezés (Central European Defence Initiative – CEDI)⁴⁹ keretében összekötő kapocs szeretne lenni a DECI és V4 között, kétséges, hogy a megváltozott biztonságpolitikai helyzetben (kollektív védelem, határvédelem) képes lesz-e a Magyar Honvédség a NATO-, EU- és a „háromkörös” regionális együttműködés feladatait tartósan teljesíteni.

A V4-HADERŐK ELTÉRŐ HELYZETE

A V4-es regionális együttműködés fejlesztésében további probléma a négy ország haderőinek eltérő helyzete, a finanszírozás és fejlesztés különbségei, a haderők nagysága, illetve a nemzetközi feladatokban (válságkezelés, szövetségi és multilaterális projektek, haditechnikai modernizáció) való részvétele. A négy ország együttvéve is kisebb haderővel (163 350 fő) rendelkezik, mint például Izrael (176 500 fő). Mind katonai területen, mind az általános erőpotenciált tekintve *Lengyelország dominál: a lengyel fegyveres erők adják a „V4-haderők” 60%-át; az ország védelmi költségvetése 69%-át teszi ki az összesített visegrádi költségvetésnek, egyedül éri el GDP%-ban a NATO-követelményeket.* Az ukrán válságig a békeműveletekben tartott katonák számában is dominált (2013-ban 58%-át adta

⁴⁸ Csiki Tamás – Németh Bence: A többnemzeti katonai képességfejlesztésről a Közép-európai Védelmi Együttműködési Kerekasztal kapcsán. NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, 2012, 14. szám.

⁴⁹ A CEDI-együttműködésben Ausztria, Csehország, Szlovákia, Szlovénia, Horvátország és Magyarország vesz részt.

a V4-ek missziós erejének), de azóta Varsó az expedíciós műveletektől az országvédelem felé fordult. A V4-ek közül Lengyelország az egyetlen nemzetállam, amely *erőteljes haderő-korszerűsítésbe kezdett*, 2022-ig 40 milliárd dollárt investál haditechnikai arzenálba. Nemzetközi katonai összehasonlításban is Lengyelország rendelkezik egyedül „jegyzett” hadsereggel, a GFP⁵⁰ a világ 18. és Európa 6. legerősebb haderejeként tartja számon. A méretbeli különbség sok tekintetben megnehezíti az együttműködést, amely csak akkor lenne eredményesebb, ha Varsó minden tekintetben *vezető szerepet vállalna* a katonai együttműködésben, a többiek pedig ezt elfogadnák. Ugyanis minőségi paramétereket (haditechnikai színvonal, interoperabilitás, aszimmetrikus harc képesség, expedíciós képesség) tekintve a négy ország hasonló helyzetben van, bár kétségtelenül a lengyelek és csehek vannak az élen, és csak ezután következnek a magyarok és szlovákok.

A V4-haderők főbb jellemzői (2016)

Megn.	A haderő nagysága (fő)	Védelmi költségvetés (Mrd \$)	Védelmi kv. (GDP%)	Békeműveletekben való részvétel (fő)
CZ	21 700	1 930	1,04	334
PL	99 300	9 349	2,0	525
HU	26 500	1 243	1,01	919
SVK	15 850	1 024	1,16	229
Összesen	163 350	13 546	1,3	2001

Forrás: *Military Balance*, 09 Feb. 2016. NATO, 4 July 2016.

A haderő professzionalizálásának problémái is közösek, hiszen három országban – Szlovákia kivételével, ahol 6 hónapos a sorkatonai szolgálat ideje – önkéntes haderő működik, és a fejlesztési elképzelések is közel vannak egymáshoz. Lényeges különbség van azonban a haderők finanszírozásában, mert amíg Lengyelország (25,79%) és Szlovákia (19,2%) betartja a NATO modernizációs követelményeit (a védelmi költségvetés 20%-át beszerzésre és fejlesztésre kell fordítani), Csehország (7,23%) és Magyarország (13,0%) elmarad azoktól.⁵¹ Mindez nemcsak a mindennapi együttműködésnek, hanem a közép- és hosszú távú kooperációnak is komoly akadályát képezi.

KÖVETKEZTETÉSEK

A viseigrádi országok együttműködését a megalakítás szándékától kezdve számos tényező formálta, fejlődése külső és belső jellemzők eredménye. A kooperáció – újregionalizmus keretében történő létrehozása – kétségtelenül sikeres, hiszen az intézmény nélküli viseigrádi szerveződés túlélté valamennyi válságát, jelentősen hozzájárult a partnerországok euroatlanti csatlakozásához, az integrációs folyamat elmélyüléséhez. A csoport egységes állásfoglalásai az Európai Unió és a NATO aktuális feladatairól, az uniós kereteken belüli lobbizások, a

⁵⁰ A Global Fire Power 42 mutató (humán erőforrás, haditechnikai potenciál, olaj mennyisége, pénzügyi stabilitás, logisztikai, geopolitikai jellemzők) alapján a világ katonailag (nukleáris fegyverek nélkül) legerősebb 68 országot értékelte. <http://www.globalfirepower.com/> (Letöltés időpontja: 2016. 08. 02.)

⁵¹ Defence Expenditures of NATO Countries (2009–2016). 4 July 2016. http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160129_160128-pr-2016-11-eng.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 07. 06.)

regionális érdekek egységes megjelenítése mind hozzájárultak egyfajta „visegrádi identitás” kialakulásához, a közép-európai érdekek megjelenítéséhez és védelméhez. A 25 év története azonban azt is megmutatta, hogy a közös érdekképviselőnek megvannak a határai, a politikai integráció erősödése nem feltétlenül hozza magával a gyakorlati együttműködés fejlődését; a múltból fakadó dezintegrációs hatások erősebbek, mint gondoltuk volna, az egyes politikailag érzékeny kétoldalú témák tartósan képesek veszélyeztetni a belső kohéziót. *A siker védelmi területen is a V4-es politikai együttműködés erősségén, konfliktusfeloldó képességén és a nehézségeket legyőző erején múlik.*

A védelmi kooperáció a V4-es fejlődésnek egy nem várt, pozitív hozadéka, különösen a transzatlanti csatlakozás szempontjából. A 90-es évek második felének NATO-tagdá válási reménye jótékony hatással volt az integrációs folyamat újraindítására, a szövetségi tagságot elnyert országok töretlen támogatása pedig helyreállította Szlovákia bizalmát a visegrádi kvartettben. Az EU-együttműködés hepehupás útjain mindig stabilizáló, csoportkohéziót erősítő kooperációként van jelen a V4-ek NATO-tagsága, hiszen *a közös és oszthatatlan biztonság koncepcióját és értékeit valamennyi tagország élvezi.* Az ukrajnai válság – a biztonsági percepcióban létező különbségek ellenére – szintén jó hatással volt a védelempolitikai kooperációra.

A védelmi együttműködés gyakorlati dimenziójában azonban ugyanazon nehézségekkel találják szemben magukat a tagországok, mint az általános és szektorális kooperációban. Az együttműködés, a védelempolitikai egyeztetések inkább a közös biztonsági felfogás és álláspont kialakítását, az egységes visegrádi fellépést szolgálták, mint egy mélyebb regionális katonai integráció tudatos kiépítését. A NATO- és EU-tagság után létrejött programok inkább a szövetségi, multilaterális vagy kétoldalú együttműködés, mint a regionális kooperáció jegyeit viselik magukon. Még a nagyon látványos nemzetközi programokban (CRBN-zászlóalj, stratégiai szállítóképesség, kiválósági központok) sem sikerült azonnal megteremteni a teljes V4-es jelenlétet, nem beszélve az önálló, csak visegrádi kezdeményezések hiányáról. Bár minden ország rendkívül eredményesen tevékenykedett a NATO és EU válságkezelő műveleteiben, a visegrádiaknak sohasem sikerült közös erővel fellépni az egyes régiók vagy operációk vonatkozásában. A mindenkor védelempolitikai együttműködés elsősorban a „magasabb” NATO- és EU-célokat szolgálta, mint egy önálló regionális katonai együttműködés kiépítését. *A visegrádi védelempolitikai együttműködés – az összes erőfeszítés és kezdeményezés ellenére – mindig inkább eszköz maradt, mint új katonai integrációs szinteket megcélzó szakpolitika.*

A 2012/2013-mal indult lengyel elnökség ambiciózus védelmi együttműködést vizionált, amelyben az új törekvések, a biztonsági és védelmi témák prioritizálása, a Weimari Hármak támogatása, valamint a többcélú (NATO-, EU-, térségi) kooperáció új minőséget jelenthet a regionális fejlődésben. A négy évvel ezelőtti koncepció a soron következő elnökségi időszakban (Magyarország, Szlovákia, Csehország) folyamatos támogatást élvezett, és *2014-re egy hosszú távú vízióvá és akciótervvé nőtte ki magát.* Bebizonyosodott, hogy a fejlődéshez olyan ambiciózus és komplex projektek kellenek (EU-harccsoport, VJTF, állandó moduláris haderő), amelyek képesek az együttműködés valamennyi területét (politikai, védelmi, katonai-technikai) egyszerre fejleszteni. Központi húzóerőt szolgáló célok nélkül az együttműködési programok és projektek nem állnak össze kooperációs minőséget javító egységes stratégiává, kisebb hatékonyságúak, „szétszórt” eredményeket hoznak. A sikerhez azonban a programban potenciálisan meglévő előnyök, jövőbeni hasznok megragadására van szükség, amely nemcsak a feladat végrehajtását ambicionálja, hanem a közös gyakorlati tevékenységben rejlő közép- és hosszú távú kooperációs lehetőségek kiaknázását is megcélzza. Ez pedig

feltételezi, hogy a védelempolitika meghatározó részét képezze a V4-es együttműködésnek, a tagországok egységesek legyenek az elhatározott tervek megvalósításában. A részletesen vizsgált négyéves periódus után újra Lengyelország látja el az elnökséget, és kétségtelen, hogy a varsói NATO-csúcs után újabb katonai elemek jelennek meg a visegrádi kooperációban.

A visegrádi újdimenziós együttműködés elért eredményei és ismétlődő kudarcai azonban óvatosságra intenek bennünket. A 25 éves évforduló kapcsán kiadott kormányfői nyilatkozat ismét „elfelejtette” a NATO-t felvenni a jövőbeni együttműködési célok közé.⁵² Pedig a közelmúlt biztonsági változásai arra figyelmeztetnek, hogy az új, versengő és bizonytalan világban ismét szükség van a katonai erőre a nemzetközi együttműködésben. Ha a V4-ek ehhez az új világhoz, nemzetközi átrendeződéshez védelempolitikailag is befogadóbban, egymást erősítve közelednek, akkor könnyebben tudnak megbirkózni a regionális és nemzeti fejlődés kihívásaival, veszélyeivel és fenyegetettségével. Akkor talán a visegrádi turisztikai együttműködés jelszava – European Quartet, One Melody – a védelmi kooperációra is igaz lesz. A V4-ek csak együtt, közös katonai zenével és dalokkal lehetnek sikeresek.

(Vége)

(A kézirat lezárva: 2016. szeptember)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Magyar Közlöny, 2012. évi 19. szám. http://www.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf
- A kormány 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról. http://www.kormany.hu/download/d/05/c0000/2012_1220_NKS.PDF
- A szlovák hadsereg 70 százaléka selejtezésre érett. Kitekintő.hu., 2013. február 14. http://kitekinto.hu/karpat-medence/2013/02/14/a_szlovak_hadsereg_70_szazaleka_selejtezesre_erett/#:UsLzXP-A2M8
- Balogh István: *Magyarország és a visegrádi országok biztonságpercepciói: hasonlóságok és különbségek*. MKI-tanulmányok. <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=BRLQHN>
- Barabás T. János: *Átszervezik a lengyel védelmi ipart*. 2012. május 27. <http://biztonsagpiac.hu/atsszervezik-a-lengyel-hadiipart>
- Building the Shield. European Nations cooperate with US, NATO Allies on Missile Defence. Defence News, November 26, 2013. <http://www.defensenews.com/article/20131126/DEFREG01/311250029/Building-Shield>
- Csicsai Máté: *Nagyhatalom születik Közép-Európában? Lengyelország új külpolitikája*. Kitekintő Elemzések 12. 2012. március 20. http://kitekinto.hu/downloads/kitekinto_elemezsek_lengyelorszag_kulpolitikaja_2012.pdf
- Csiki Tamás – Németh Bence: *A többnemzeti katonai képességfejlesztésről a Közép-európai Védelmi Együttműködési Kerekasztal kapcsán*. NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, 2012, 14. szám.
- Defence Expenditures of NATO Countries (2009–2016). 4 July 2016. http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160129_160128-pr-2016-11-eng.pdf
- Defence and Security Industry Association of the Czech Republic. <http://www.aobp.cz/?lang=en>

⁵² Joint Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Group Countries on the 25th V4 Anniversary. <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2016/joint-statement-of-the> (Letöltés időpontja: 2016. 09. 11.)

- Defence and Security Industry Association of the Slovak Republic. <http://www.zbop.sk/files/ZBOP-catalogue-katalog.pdf>
- Effective Procurement Methods (EDM). Pooling demand through common off-the-self procurement. EDA, June 29, 2012. <http://www.eda.europa.eu/docs/documents/factsheet-epm.pdf>
- European Union Strategy for Cyber Security. EDA, 08 February 2008. <http://www.eda.europa.eu/info-hub/news/2013/02/08/european-union-strategy-for-cyber-security>
- Földi Tamás (szerk.): *NATO-együttműködés: védelmi ipar, kutatás, technológia és a visegrádi négyek*. Nemzetközi szeminárium. Politikai Tanulmányok Intézete Alapítvány, Budapest, 2011.
- France, Oliver de – Whitney, Nick: *Europe's Strategic Cacophony*. European Council on Foreign Relations. Policy Brief N. 77. April 2013. http://ecfr.eu/page/-/ECFR77_SECURITY_BRIEF_AW.pdf
- Israeli Radars For the Czech Republic. V4 Initiative Cancelled. Defence24, 02 July, 2015. <http://www.defence24.com/231028,isaraeli-radars-for-the-czech-republic-v4-group-initiative-is-cancelled#>
- Jankowski, Dominik P.: *Beyond Air and Missile Defence: Modernization of the Polish Armed Forces*. CEPA Issue Brief 132. September 5, 2013. http://www.cepa.org/sites/default/files/documents/CEPA%20Issue%20Brief%20No.%20132_Beyond%20air%20and%20missile%20defense.pdf
- Joint Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Group Countries on the 25th V4 Anniversary. <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2016/joint-statement-of-the>
- Kiss, Yudit: *Arms Industry Transformation and Integration. The Choices of East Central Europe*. SIPRI, Oxford University Press, 2014.
- Közösen gyártanak katonai radarokat a visegrádi négyek. HVG.hu., 2014. szept.20. http://hvg.hu/itthon/20140920_Kozosen_gyartanak_katonai_radarokat_a_vis
- Madej, Marek: *Visegrad Group defence cooperation: What added value for the European Capabilities?* Nordica Programme N.19/13. June 2013. <http://www.frstrategie.org/barreFRS/publications/notes/2013/201319.pdf>
- Magyar külpolitika az uniós elnökség után. Külügyminisztérium, 2011, 21–23.
- Magyar Védelmi Ipari Szövetség hivatalos honlapja. http://www.vedelmiipar.hu/files/hungarian_defence_industry_catalog_2012.pdf
- Military Balance, 09 Feb. 2016. NATO, 4 July 2016.
- Molnár Dóra – Szilvágyi Tibor: *Magyarország stratégiai környezetének értékelése. A szomszédos országok védelmi stratégiái és haderőinek műveleti alkalmazása*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2016.
- Multinational Cyber Defence Capability Development Project Opening Ceremony. NCI Agency, 14 March 2013. <http://www.ncia.nato.int/events/Pages/130314-MNCD2.aspx>
- National Security Strategy of the Republic of Poland. Warsaw, 5. November, 2014. https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/NSS_RP.pdf
- Pacsay Tomassich Orsolya: *A visegrádi együttműködés és a biztonság. Védelempolitikai együttműködés a visegrádi országok között a rendszerváltástól napjainkig*. PhD-értekezés, ZMNE, 2006.
- Polish Defence Industry, 2014. <https://goo.gl/VrZOV0>
- Security Strategy of the Czech Republic, MFA, September 2011. http://www.army.cz/images/id_8001_9000/8503/Czech_Security_Strategy_2011.pdf
- Szarvas László: *Stratégiai légi szállítási képesség – egy új többnemzeti megoldás*. Nemzet és Biztonság, 2008. július, 67.
- Szenes Zoltán: *A védelemgazdaság helyzete Magyarországon*. Katonai Logisztika, 2015. 2. szám. <https://drive.google.com/file/d/0B2IT5sLzLGdDUHFPbDZjMIBVX1U/view>

- The Defence Strategy of the Czech Republic. Ministry of Defence, Prague, December 2012. <https://goo.gl/ncPLhn>
- The Defence Strategy of the Slovak Republic. National Council, September 23, 2005, pp. 7., 10. <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=156813>
- The official site of the Visegrad Group. <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements>
- Új fegyvergyár épül Lengyelországban. 2012. november 23. <http://biztonsagiac.hu/uj-fegyvergyar-epul-lengyelorszagban>
- Új projektek indulhatnak a Közép-európai Védelmi Kezdeményezés keretében. 2013. 06. 01. <http://www.honvedelem.hu/cikk/38370>
- Vida László: *Hadfelszerelési fejlesztések és együttműködések*. Katonai kutatás és fejlesztés, regionális együttműködés. Első közép-kelet-európai katonai műszaki konferencia. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2005. október 19–20.
- Wilk, Remigiusz: *Slovakia backing out of Scipio 8X8 purchase*. IHS Jane's Defence Weekly, 29. July 2016. <http://www.janes.com/article/62665/slovakia-backing-out-of-scipio-8x8-purchase>
- <http://biztonsagiac.hu/brit-tamogatassal-epul-az-uj-lengyel-harcjarmu>
- http://cmdrcoe.org/fls/pubs/2016_Catalogue_Final_1_Dec_2015_v2.pdf
- https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
- http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_modern_armament_manufacturers
- <http://www.globalfirepower.com/>
- http://www.honvedelem.hu/cikk/58508_misszioba_indulo_katonakat_bucsuztatott_a_honvedelmi_miniszter_tatan
- http://index.hu/belfold/2016/08/02/szijasjarto_peter_interju_usa_oroszorszag_exim_nogo_zona/
- <http://www.internetworldstats.com/europa.htm>
- http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tsdec100.html
- <http://litpolukrbrig.wp.mil.pl/en/85.html>
- <http://www.mlcc-home.cz/MLCC%20Fact%20Sheet.html>
- http://www.nato.int/cps/en/SID-D8D65E34-E8EAD8AD/natolive/topics_50105.htm
- http://www.nato.int/nato_static_f12014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160129_160128-pr-2016-11-eng.pdf
- <http://www.tradingeconomics.com/european-union/gdp-constant-prices>